

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARIGA UNLI TOVUSHLARNI O'RGATISHNING O'ZIGA XOS USULLARI

Baxromova Mexriniso Maxmud qizi

O'zbekiston –Finlandiya Pedagogika instituti

Ta'lim-tarbiya nazariyasi va metodikasi

(boshlang'ich ta'lim)magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda savod o'rgatish davrida o'rgatiladigan unli tovush -harflar haqida fikr yuritiladi. Unli tovushlarining talaffuzi, yozilishi, o'qilishini ko'nikmaga aylantirib olish va ularni dars jarayonida to'g'ri qo'llay olish muhim hisoblanadi.*

Kalit so'zlar: *Nutq, fonetika, tovush, harf, fonema*

Abstract: *This article provides an idea of vowel-letters, which are taught during the period of literacy in elementary grades. It is important to be able to translate the pronunciation, writing, reading of vowels into skills and correctly apply them in the course process.*

Key words: *speech, phonetics, sound, letter, phoneme.*

Абстрактный: *В этой статье рассматриваются гласные звуки-буквы, которым учат в начальных классах в период обучения грамоте. Важно уметь преобразовывать произношение, написание, чтение гласных звуков в навыки и правильно применять их в процессе урока.*

Ключевые слова: *речь, фонетика, звук, буква, фонема.*

Bugungi kunda boshlang'ich sinflarda dars sifatini oshirish dolzarb masala bo'lib kelmoqda va natijali yutuqqa erishish muhimdir. Shunday ekan biz bunday natijaga erishish uchun o'quvchilarga pog'onama-pog'ona, zinama-zina ilm berishni boshlaymiz. Maktabga ilk qadamini qo'ygan murg'ak qalblarga ilmiy, amaliy bilim berishda to'g'ri yondosha olishimiz kerak.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari maktabga kelgunga qadar tovushlarni amaliy o'zlashtirgan bo'ladilar, ya'ni, so'zlaydilar, eshitgan, ko'rgan voqealarini aytib bera oladilar, ammo so'zdagi tovushlarni izchil talaffuz qila olmaydi, so'zlarni bo'g'inga bo'la olishmaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga dars berish jarayonida tovush tarkibi haqidagi tasavvurlarini aniqlaymiz, savodini chiqarishni boshlaymiz va ko'nikmalarini shakllantirib boramiz.

Tovush va harf

Tovush- Nutq jarayonida real talaffuz qilingan, qulog'imiz bilan eshitgan eng kichik va boshqa mayda bo'lakka bo'linmaydigan nutq parchasidir. Biz tovushlarni aytamiz va eshitamiz.

1-sinf o'quvchilari quyidagilarni bilib olishlari kerak.

Harf- tovushning yozuvdagi shartli belgisidir

Harflarni ko'ramiz, yozamiz, o'qiymiz.

Harflar fonemalarning yozuvdagi aksi, tasviridir.

Savod o'rgatishda tovush-harf bilan tanishtirish unlilardan boshlanadi.

Unli tovushlar - og'iz va bog'iz bo'shlig'ida hech qanday to'siqqa uchramay hosil bo'ladigan, tarkibi ovozdan iborat (shovqin deyarli ishtirok etmaydigan) tovushlar. Bugungi o'zbek tilida 6 ta unli fonema (i, e, a, o, u, o') bor. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga unli harflarni o'rgatishda "Oo" va "Aa" tovushi misolida ko'rib chiqishimiz mumkin.

O'zbek tilidagi "Oo" harfi

MAQSADI:

Talimiy: O'quvchilarga harf va tovush haqida ma'lumot berish, Oo harfi bilan tanishtirish

Tarbiyaviy: o'quvchilarga mehnatsevarlik tuyg'usini singdirish

Rivojlantiruvchi: o'quvchilarda so'z boyligini o'stirish va nutq malakasini oshirish

Dars turi: Yangi bilim beruvchi

Dars metodi: Aqliy hujum metodi, suhbat, shaklini top o'yini

Dars jihozi: 1-sinf alifbe kitobi

DARSNING BORISHI

1. Tashkiliy qism:

a) salomlashish

b) davomatni aniqlash

c) o'quvchilarni dasrga tayyorlash

2. O'tilgan mavzuni mustahkamlash:

Aqliy hujum metodidan foydalanib savollarga javob beriladi.

3. Yangi mavzu bayoni: O'quvchilarga rasmlar slayd orqali ko'rsatiladi.

Ularning 1-harfi o ekanligi aytiladi va talaffuz qilinadi. Har bir rasimga izoh beriladi. O'quvchilarga muhim qoida o'rgatiladi.

Harf va tovushning farqi shundaki biz harflarni ko'ramiz, yozamiz, tovushlarni esa eshitamiz va talaffuz qilamiz.

O harfi doskaga yoziladi va talaffuz qilinadi: Ooooo

Darslik bilan ishlash: alifbe darsligidagi rasmlarda nima tasvirlanganligi aytiladi.

Bu so'zlar nechta harfdan iboratligi kataklar yordamida aniqlanadi

□□ □□-□□ □-□□□ □□

Oy ol-ma o-lov ot

O harfi qizil rangda va so'z boshida turganligiga etibor beradilar.

—Qani bolajonlar O harfi qanday shakllarga o'xshaydi? Kim aytadi? O'quvchilar javob beradilar

Oyga, Quyoshga, doiraga, olmaga, sharga, g'ildirakka.....

Ularning rasmlari ekranda chiqadi

4. Yangi mavzuni mustahkamlash: O'quvchilarga O harfi bilan boshlanadigan she'r yodlatiladi

O oyga o'xshar ekan

Osmonda uchar ekan

Obid, Olim, Ozoda

Ostonang bo'lsin toza

5. Dars jarayonida faol qatnashgan o'quvchilar rag'batlantiriladi.

6. Uyga vazifa berish.

O'zbek tilidagi "A a" harfi tarixi va uni o'qitish texnologiyasi

Darsning mavzusi: Aa harf-tovushi

Darsning maqsadi: Aa harf-tovushini o'rgatish

Ta'limiy maqsad:

a) O'quvchilarni Aa bilan tanishtirish

b) Aa tovushini talaffuz qilishga o'rgatish

Tarbiyaviy maqsad:

a) O'zbekistonda yetishtiriladigan mevalar bilan tanishtirish, o'quvchilarni tabiatga muhabbat ruhida tarbiyalash

b) Ona tabiatni asrab-avaylashga o'rgatish, ekologik tarbiya

Rivojlantiruvchi maqsad: O'quvchilarning lug'at boyligini oshirish, bo'g'in ajratishga o'rgatish

Darsning metodlari: tushuntirish, suhbat, ko'rsatmalilik, amaliy

Darsning jihozlanishi: Kesma harflar, Aa harfiga doir ko'rgazmali qurollar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

– salomlashish

-davomatni aniqlash

-navbatchi axborotini tinglash

-sinf tozaligini, o'quvchilarning darsga tayyorgarligini nazorat qilish

II.O'tilgan mavzuni mustahkamlash: Bunda asosan N tovushining talaffuzi bilan bog'liq bilimlarni qaytarishga diqqat qilinadi.

Savollar:

1.N tovushi qanday tovushlar sirasiga kiradi?

2.N tovushi bilan boshlanadigan so'zlar ayting?

III.Yangi mavzu bayoni

1.Alifbe darsligida tavsiya qilingan rasmlarni kattalashtirilgan nusxasi multimedia orqali yoki qog'ozga chiqarilgan rasmlari ko'rsatiladi. Masalan, A tovushini talaffuz qilayotgan bola rasmi ko'rsatilib, A tovushining talaffuzi tushuntiriladi. A tovushi unli tovushlar sirasiga kirib, talaffuzda o'pkadan chiqayotgan havo og'iz bo'shlig'ida hech qanday to'siqqa uchramaydi. Bu nazariy bilim o'quvchilarga amalda bajarilib o'rgatiladi. Bunda A tovushining nisbatan cho'zib aytilishiga o'quvchilar e'tibori qaratiladi. A-nor, a-yiq, a-sal tarkibidagi a tovushini ayirib, cho'zib talaffuz qilish orqali o'quvchilarni A tovushining so'z ichidagi o'rnini aniqroq tushunishga erishiladi.

□-□□ □□-□□ □-□□□ □-□□□ □□-□□□

A-ri Ar-ra A-nor A-yiq An-jir

Bee saw pomegranate bear fig

Anjir so'zlarini bo'g'inlarga bo'lib talaffuz qilish asosida o'quvchilarda bo'g'in va tovush munosabati A tovushining o'ziga xos xususiyati haqida tushuncha hosil qilinadi.

Quvnoq daqiqqa

A dan boshlab alifbo,

Bo'ling der doim a'lo.

Unlidirman unutmang,

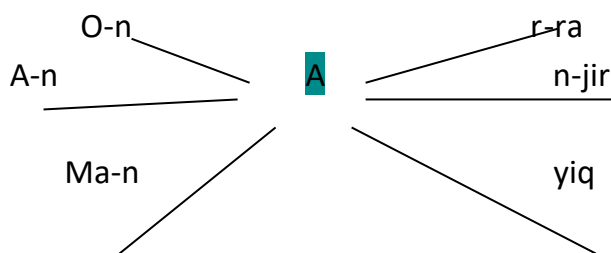
Bo'lingiz doim dono.

III. Yangi mavzuni mustahkamlash

Kesma harflar bilan ishlash:

O'qituvchi a unlisi ishtirok etgan bir necha so'zni bo'g'inlarga bo'lib ol-ma, ka-pa-lak, a-ri ... aytadi. O'quvchilar aytilgan so'zdagi bo'g'inda a unlisi ishtirok etgan bo'lsa, A kesma harfini baland ko'taradilar. Darslikda berilgan so'z va gaplar o'qitiladi.

Rasmlar asosida suhbat A harfiga bog'lab berilgan rasmda ayiq ,ari, arra, anjir,anor kabilarning tovush bo'g'in holati tahlil qilinadi. Tahlilda rasmlar ostidagi so'z andozalariga asoslanadi. Masalan, mana arra rasmi u ikki bo'g'inli " a" tovushi bilan boshlanadi. Shunga ko'ra katakcha □ rangda ifodalangani aytiladi.

IV.Darsni yakunlash

Dars yakunida o'quvchilarga savollar beriladi:

1.A tovushi qanday tovushlar sirasiga kiradi?

2.A tovushi yozuvda qanday ifodalanadi.

V.Dars jarayonida faol qantashgan o'quvchilarni rag'batlantirish va baholash

O'quvchilar darsdagi ishtirokiga ko'ra rag'batlantiriladi.

VI.Uyga vazifa

Hozirgi kunda bolalarni erkin tinglovchidan erkin ishtirokchiga aylantirishimiz kerak. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini qattiqqo'llik bilan darsga jalb etish mutlaqo noto'g'ri. O'quvchilarni erkin ishtirokchiga aylanishi uchun biz ular bilan muvozanatli do'st bo'lishimiz kerak, ularning kamchiligini ham yutug'iga misol qilib ko'rsatishimiz kerak deb o'ylayman.

ADABIYOTLAR:

1.Qosimova K, Safo Matchonov "Ona tili o'qitish metodikasi". Toshkent. "Noshir " nashriyoti. 2009- yil

2. Alifbe kitobi. Rohatoy Sagatova, Muhayyo Inoyatova. Smart darslik g'oyasi muallifi Dadajon Sayfurov T.2021-yil 80b.

3. Rewiev (internet ma'lumoti)

4. ziyouz.uz